

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารที่มีต่อสังคม Morality and Ethics of Administrator to Society

ณัฏยาณี บุญทองคำ*

บทคัดย่อ

ในชีวิตประจำวันของคนเราทุกวันนี้ จำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเอง และครอบครัว รวมทั้งต้องผจญภัยต่างๆ นานาในที่ทำงานหรือสถานศึกษา ด้วยการแข่งขันกับตนเอง และผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ให้ได้กำไรสูงสุด เช่น การผลิตสินค้าไม่มีคุณภาพ การปลอมปนสินค้า การละเมิดลิขสิทธิ์ การปล่อยน้ำเสียลงในแม่น้ำลำคลอง การคอร์รัปชัน รวมไปถึงการปลดคนงาน สิ่งเหล่านี้พบเห็นได้บ่อยครั้งในสังคมที่ยึดถือค่านิยมทางวัตถุ

องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างก็แข่งขันสร้างความเจริญเติบโตแบบเห็นแก่ประโยชน์สูงสุด ไม่คำนึงถึงคุณธรรมและความดีงาม จึงต้องให้ความสำคัญกับคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อมุ่งให้สังคมจัดตั้งองค์การและการดำเนินธุรกิจที่ชาวสะอาด

ในปัจจุบันทุกท่านคงจะได้เห็นแล้วว่าสังคมของเรากำลังประสบปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่แจ้งประจักษ์ในทุกระดับ ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังเปรียบเสมือนเนื้อร้ายที่คอยเกาะกิน และเป็นพิษแก่ร่างกายที่พวกเราทุกคนต้องร่วมกันกำจัด ป้องกัน และแก้ไข

ในความเห็นของผู้เขียนการแก้ปัญหาเบื้องต้นก็คือ หากผู้บริหาร ผู้นำ และบุคลากร มีคุณธรรมและจริยธรรม คิดและทำในสิ่งที่ถูกต้องมาก่อนสิ่งที่ถูกใจแล้วไซ้ ก็จะทำให้สังคมสงบสุข ยุติธรรม สร้างสรรค์ และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างดีและยั่งยืน สรุปแล้ว คุณธรรมจริยธรรม คือ ศีลธรรมที่ปลูกฝังไว้ในจิตสำนึกของคน เป็นความรู้สึกสำนึกคิดที่จะนำไปสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นความรู้สึกละเอียดต่อการทำชั่ว ส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม

คำสำคัญ : คุณธรรมจริยธรรม, ผู้บริหาร

* นักวิชาการอิสระ

Abstract

In daily life people have to struggle for their survival and family. Moreover, they have to face with different risks at the working place or school. They have to compete with oneself and others at all times in order to achieve the target goal or gain the maximum profit. Sometimes they overlook common interest in the society, for example, low quality product, contaminated product, infringement of copyright, discharge of sewage into the river, corruption, and labor layoffs. These wrongs always appear in the materialism society

State and private organizations respectively try to compete to reach the growth with the highest benefits without virtue and morality concern. Because of this, we have to focus on morality and ethics and social responsibility in order that the society can establish clean organizations and business.

Nowadays everyone can see our society has been encountering with various problems of morality and ethics, especially corruption clearly in every social class. Corruption is a chronic problem like a parasitic tumor and toxic to the body. We all have to eradicate, prevent and solve it.

In the writer's point of view, a primary solution should begin with the administrator, leader, and personnel. If those leaders are moral and ethical with right conduct, it can bring out peacefulness, justice, creativity and sustainable cohabitation in our society.

In conclusion, morality and ethics are morals cultivated in the consciousness of human being, it is subjectivity leading to good and right deed, it is ashamed to do bad things, and it cultivates social responsibility.

Keywords: morality and ethic, administrator

บทนำ

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ประชากรมีมากขึ้น พลังงานและทรัพยากรถูกนำมาใช้ในโรงงานต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าไปจำหน่ายแก่ผู้ต้องการเพิ่มมากขึ้น การบริหารจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงด้วยการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ดังนั้น ระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๘๐ – ๑๙๔๙ จึงเป็นยุคแห่งการบริหารที่เน้นถึงการนำเอามนุษย์สัมพันธ์มาใช้ในการบริหาร เพราะการที่หัวหน้าต้องรับผิดชอบปริมาณมากนั้น ไม่สามารถทำงานด้วยตัวคนเดียวได้สำเร็จทันตามกำหนด จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนพนักงานด้วยกันทำงานด้วยตัวคนเดียวได้สำเร็จทันตามกำหนด จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากเพื่อนพนักงานด้วยกัน ช่วยกันทำด้วยเหตุนี้ หัวหน้างานจึงต้องมีมนุษยสัมพันธ์ดี เพื่องานจะได้บรรลุตามเป้าหมาย

การบริหารจึงเป็นการนำเอา คน เงิน วัสดุ เทคโนโลยี มาทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อนำมาซึ่งผลผลิตตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ผู้บริหารงานที่ดี จึงต้องเข้าใจทั้งระบบ กลไกในการทำงาน ตลอดจนต้องรู้จักจิตใจคน เพื่อใช้เขาช่วยงานของเราด้วยความเต็มใจ

การบริหารนั้นมีนักบริหารได้บริหารและได้คิดค้นพัฒนาวิธีการบริหาร แล้วนำไปบริหารจนทำให้องค์การเจริญก้าวหน้า จึงทำให้นักบริหารรุ่นใหม่ลอกเลียนแบบวิธีการบริหารที่ประสบความสำเร็จมาใช้ในการที่ตนรับผิดชอบ และบรรลุผลสำเร็จเช่นเดียวกัน วิธีการเช่นนี้จึงบอกได้ว่าการบริหารเป็นศาสตร์ ซึ่งเรียกว่าศาสตร์ทางสังคม (Social Science)

ส่วนการบริหารเป็นศิลปะ (Art) ก็หมายถึงนักบริหารรุ่นใหม่ๆ ได้นำวิธีการบริหารที่ดีมาใช้และพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับองค์การของตน ซึ่งบางส่วนแตกต่างจากการบริหารของนักบริหารรุ่นก่อน เมื่อนำไปใช้บริหารก็บรรลุผลสำเร็จเช่นกัน การบริหารเช่นนี้จึงเรียกว่าเป็นศิลป์ (Art)^{๘๔}

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีสภาพแวดล้อมทางธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปมาก อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีการสื่อสารและการจัดระเบียบของประชาคมโลก ส่งผลให้มีการแข่งขันอย่างไร้พรมแดนสูงมาก องค์กรจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรตามการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ “นักบริหาร” ในฐานะผู้ควบคุมสั่งการ (Director) มาเป็นผู้ให้การสนับสนุน (Facilitator) เปลี่ยนจากการแข่งขันมาเป็นการร่วมมือ (Collaboration) ลดการให้ความสำคัญกับวัตถุมาให้ความสำคัญกับคน และท้ายที่สุดเปลี่ยนแปลงจากความเหมือนมาเป็นความหลากหลายในองค์กรการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้องค์การต้องการนักบริหารที่เป็น “ผู้นำ” (Leader) มากกว่า “ผู้จัดการ” (Manager) นักบริหารที่เป็นผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ทำสิ่งที่ดี

^{๘๔} กวี วงศ์พูน. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. (กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาวิสัยทัศน์นักบริหาร, ๒๕๔๕).

ที่ถูกต้อง (Leaders do the right thing) ให้กับองค์กร การเป็นผู้บริหารในยุคโลกาภิวัตน์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทั้งนี้เพราะองค์การในยุคสมัยใหม่ (New society) ซึ่งเป็นองค์การที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน (Knowledgebased organization) มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา (Learning organization) มุ่งแสวงหาความเป็นเลิศ (Insearch for excellent) มีความโปร่งใส (Transparent) และมีความเป็นมาตรฐาน (Standardization) การที่ผู้บริหารจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในสังคมสมัยใหม่ได้ จึงจำเป็นต้องใช้คุณธรรมและจริยธรรมพื้นฐานสำคัญ และเป็นที่ผู้บริหารจะต้องทำให้เกิดขึ้นเป็นวัฒนธรรมขององค์กรตามหลักวิชาการบริหารสมัยใหม่

ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จต้องมีคุณลักษณะที่ดีหลายประการ เช่น มีสุขภาพที่ดี มีประสบการณ์ในงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความกล้าในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความอดทน มีความสามารถในการสื่อสารกับผู้ร่วมงานในทุกระดับได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์มีบุคลิกภาพดี อ่อนน้อมถ่อมตน มีความจงรักภักดีต่อองค์กร และ ฯลฯ คุณลักษณะที่ดีหลากหลายประการดังกล่าวนี้ โดยหลักพุทธศาสนา ผู้บริหารหรือนายที่ดีต้องมี ศีลสมาธิ และปัญญา กล่าวคือ เป็นคนที่มีศีลกำกับตัวกำกับใจ เพื่อให้มีความรู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี ทำให้รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ การมีสมาธิที่ดีจะทำให้ผู้บริหารมุ่งมั่นในการทำงานได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพดีและรวดเร็ว การใช้ปัญญาหรือความรู้ที่ขอบด้วยเหตุและผลอันกว้างไกล ทำให้สามารถแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ดีกว่าคู่แข่ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอด ความมั่นคง และการพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง นอกจากนี้หลักการของศาสนาอื่นๆ ก็สมควรจะนำมาใช้ได้บริบทของแต่ละศาสนา เช่นเดียวกับพุทธศาสนา

การเป็นนักบริหาร จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยผลักดันให้งานต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

คุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรม (Moral) คือ คุณ + ธรรมะ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกลงในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มาก ด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดีคุณธรรมตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมโดยทั่วไปจะระบุชื่อคุณธรรมว่าความสะอาดใจ ความเมตตากรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ความเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความอดกลั้น ความขยัน การให้อภัย ความเกรงใจและอื่นๆ การฝึกฝน และปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาในการเรียกชื่อคุณธรรม เพราะเป็นสิ่งที่ดีที่ทุกคนสามารถยึดถือปฏิบัติได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นของลัทธิใด การฝึกฝนคุณธรรมควรฝึกตาม ความต้องการและ

สภาพแวดล้อม ประเทศไทยในสมัยปัจจุบันกำลังมุ่งปลูกฝังคุณธรรมสำหรับประชาชน ๔ ประการ เพื่อความร่มเย็นของชาติบ้านเมืองตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ดังนี้^{๘๘}

๑. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

๒. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

๓. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยประการใด

๔. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

ดังนั้น กล่าวได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี เป็นสภาพคุณงามความดี ทางความประพฤติและจิตใจซึ่งสามารถแยกออกเป็น ๒ ความหมาย คือ ๑) ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา คานิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ ๒) การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ จริยธรรมแต่ละข้อที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีความรับผิดชอบ แล้วแสดงพฤติกรรมออกมาเป็น “นามธรรม” เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ได้แก่

๑. เมตตา คือ การปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาชอบ ถนัด ทำได้ดี ในเวลาที่เหมาะสม และมีแรงจูงใจในการทำงาน

๒. กรุณา คือ การช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ สอน แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี การชื่นชม การให้กำลังใจจากผู้บังคับบัญชา

๔. อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉยหรือวางใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ ไม่เอนเอียง มีความยุติธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

๕. หิริ โอตตัปปะ หิริ หมายถึง ความละอายต่อบาป แม้มีโอกาสทำความชั่วได้ก็ไม่พึงกระทำ ซึ่งเปรียบเหมือนการมรจริยธรรมนั่นเอง ส่วนโอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อความชั่วกลัวจะได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นการกลัวต่อกฎหมายและกฎเกณฑ์นั่นเอง เพราะที่สุดของชีวิตก็คือความสุข ซึ่งเป็นความสุขเหนือสิ่งอื่นใด ละชั่วทำดี ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องไม่มากหรือน้อยเกินไป^{๘๙}

^{๘๘} พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร). Dhamma Book. ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗

<http://www.jariyatam.com/moral-๐๑-๒๕๕๒>.

^{๘๙} สถาพร ปิ่นเจริญ. ภาวะผู้นำกับการจัดการ. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๕๔.

จริยธรรม (Ethics) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๖ หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ จริย + ธรรม ซึ่ง จริย หมายถึง ความประพฤติ การปฏิบัติกิจที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึง คุณความดี (ความดีหรือคุณธรรม ๖ ประการ คือ ขยัน อดทน ประหยัด เมตตา ซื่อสัตย์ กตัญญู บุญกุศล) ข้อบังคับกฎ หลักคำสั่งสอนทางศาสนาจริยธรรม แปลว่า เป็นสิ่งที่พึงประพฤติ จะต้องประพฤติ จริยธรรม จึงหมายถึง ความประพฤติดี หรืออาจกล่าวได้ว่าการคิดดี การพูดดี การคบคนดี การทำดี และการได้รับผลแห่งความดี

จริยธรรมทางธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจอุตสาหกรรม (การผลิต / โรงงาน) ธุรกิจการค้า (ซื้อ มาขายไป / ค้าปลีก / ค้าส่ง / ห้างสรรพสินค้า) รวมถึงธุรกิจบริการ (การอำนวยความสะดวก / ธนาคาร / การประกันภัย / การขนส่ง / โรงพยาบาล) หากกิจกรรมทางธุรกิจเหล่านี้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหน้าที่การงาน ต่อสังคม และต่อประเทศชาติแล้ว ก็จะช่วยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น แม้จะทำให้กำไรลดน้อยลงไปบ้าง แต่ก็ทำให้ผู้บริหารและพนักงานเกิดความมั่นใจและทำงานอย่างมีความสุข ธุรกิจก็สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและระยะยาว บุคลากรในองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนกัน อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี บุคลากรก็เติบโต องค์กรก็ก้าวหน้า ประเทศชาติก็รุ่งเรือง

จริยธรรมกับกฎหมาย

จริยธรรมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออกจากการบริหารจัดการ พฤติกรรมของมนุษย์ที่ดีและมีคุณค่าย่อมจะมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน จริยธรรมจึงมีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น เพราะกฎหมายอย่างเดียวไม่พอต่อการควบคุมความประพฤติของคน อันเนื่องมาจากการกระทำบางอย่างจะไม่ผิดกฎหมาย แต่ถือว่าเป็นการผิดจริยธรรมทางสังคม อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายใช้ควบคุมพฤติกรรมขั้นต่ำของคนได้เท่านั้น ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมขั้นสูงของคนได้ จริยธรรมจึงทำให้คนทำผิดกฎหมายลดน้อยลง

จริยธรรมกับจรรยาบรรณ

คำ ๒ คำนี้มีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่จริยธรรมมีความหมายในภาพรวมที่ไม่ได้ระบุอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ในขณะที่จรรยาบรรณเป็นความประพฤติที่มีการระบุไว้เป็นตัวหนังสืออย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการระบุอย่างเฉพาะเจาะจงในระดับจุลภาคในแต่ละวิชาชีพ เพื่อให้เป็นการควบคุมมาตรฐาน เกิดความน่าเชื่อถืออย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ลดปัญหาการคอร์รัปชันและการเอาเปรียบสังคม และคุ้มครองลูกค้าผู้รับบริการในกรณีที่ถูกกฎหมายครอบคลุมไม่ทั่วถึง ดังเช่น จรรยาบรรณวิชาชีพแพทย์ ทนายความ พยาบาล ผู้ตรวจสอบบัญชี ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพทางการศึกษา (ครู อาจารย์) อย่างไรก็ตาม จรรยาบรรณเป็นเพียงข้อกำหนดความประพฤติที่ควรปฏิบัติ ไม่ใช่กฎหมายจึงอาจไม่มีบทลงโทษ หรืออาจมีบทลงโทษที่ไม่เทียบเท่ากฎหมาย อาจเป็นเพียงแค่ทำให้เกิดความรู้สึกละอายใจเท่านั้น กล่าวโดย

สรุป ก็คือ จรรยาบรรณใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนกลุ่มหนึ่งๆ แตกต่างกันไปตามวิชาชีพนั้นๆ ไม่ได้ควบคุมคนทั้งสังคมอย่างเช่นกฎหมาย แต่ก็มีอุดมคติที่สูงกว่ากฎหมายเช่นเดียวกับจริยธรรมนั่นเอง

จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร

ในเมื่อคุณธรรมเป็นตัวกำหนดจริยธรรม ผู้บริหารจึงควรมีคุณธรรมประจำใจ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบอันดีงาม ไม่นำพาสังคมถดถอย เสื่อมเสีย ดังนี้

อริยสัจ ๔

หากผู้บริหารมีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ในฐานะที่เป็นบุคคลแม่แบบแล้ว หากผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรมดี ผู้ให้บังคับบัญชา ก็จะเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมดีไปด้วย เปรียบเสมือนคุณธรรม คือ การคิดดี รู้ดี รู้ชั่ว ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม ส่วนจริยธรรมเป็นการประพฤติในสิ่งที่ดีงาม ก็คือการพูดดีและทำดี อริยสัจ ๔ จึงสอนให้มนุษย์เราคิดเป็นและทำเป็น

๑. ทุกข์ มีอะไรบ้างที่เป็นทุกข์ ทุกข์ก็คือปัญหานั้นเอง
๒. สมุทัย มีอะไรบ้างที่ทำให้เกิดทุกข์ นี่คือสาเหตุของปัญหา
๓. นิโรธ ทุกข์นั้นดับด้วยอะไร มีประเด็นสำคัญอะไรที่จะแก้ไขปัญหาได้
๔. มรรค หาวีธดับทุกข์ ศึกษาและปฏิบัติหนทางในการดับทุกข์ ให้ทุกข์ลดน้อยลงไปได้ในที่สุด

มรรค ๘

หลักในการดำเนินชีวิตในทางสายกลาง วิธีการดำรงชีวิตที่ไม่ให้มากหรือน้อยเกินไป ก็จะทำให้เกิดความสมดุล ไม่ต้องแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดในทุกเรื่อง หากแต่แสวงหาสิ่งที่เหมาะสมที่สุดในการดำรงอยู่ไม่ว่าจะในชีวิตประจำวัน หรือการดำเนินงานให้ลุล่วงไปก็ตาม การแก่งแย่งชิงดีกันก็จะลดน้อยลง

๑. สัมมาทิฐิ มีความเห็นชอบ มีเหตุผล ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีเหตุและมีผลสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
๒. สัมมาสังกัปปะ มีดำริชอบ การคิดดี มีทัศนคติในเชิงบวกต่อผู้อื่น
๓. สัมมาวาจา มีเจรจาชอบ การพูดดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
๔. สัมมากัมมันตะ มีกระทำชอบ การทำดี มีพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อเพื่อน
๕. สัมมาอาชีวะ มีการเลี้ยงชีพชอบ มีความสุจริต ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นและสังคมต้องเดือดร้อน
๖. สัมมาวายะมะ มีความเพียรพยายามชอบ มีความอดทน จะทำให้ความสำเร็จเกิดขึ้นได้ในที่สุด
๗. สัมมาสติ มีการระลึกชอบ มองย้อนอดีต เพื่อมุ่งสู่ปัจจุบัน และพัฒนาสู่อนาคต
๘. สัมมาสมาธิ มีจิตตั้งมั่นชอบ มีความเด็ดเดี่ยว มุ่งมั่น

สัมปริสธรรม ๗

การเป็นคนดีของสังคม เป็นคนที่สมบูรณ์แบบ ภายใต้อำนาจความคิดที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดำรงตนอย่างมีเหตุผล นอกจากจะทำให้ผู้ประพฤติดีมีความสุขแล้วนั้น ผู้คนรอบข้างก็มีความสุขด้วยเช่นกัน

๑. อัมมัญญตา รู้จักเหตุ ได้แก่ ปัญญารู้เหตุแห่งทางเจริญ และทางเสื่อม เป็นต้น
๒. อัตถัญญตา รู้จักผล ได้แก่ ปัญญารู้ผล ที่เป็นมาแต่เหตุ หรือปัจจัยให้เกิดผลต่างๆ ตามที่เป็นจริง

๓. อัตตัญญตา รู้จักตน คือ รู้ภูมิธรรม ภูมิปัญญา และฐานะของตน ตามที่เป็นจริงแล้ว วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ

๔. มัตตัญญตา รู้จักประมาณ ปฏิบัติตน วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ และรู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ที่มีอยู่ และตามมีตามได้

๕. กาลัญญตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา หรือโอกาสที่สมควร และไม่ควรพูด หรือกรทำการต่างๆ

๖. ปริสฺสัญญตา รู้จักชุมชน ว่ามีอริยาศัยใจคอ ฐานะความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณี ของหมู่ชนต่างๆ เพื่อให้รู้จักวางตัวให้เหมาะสม

๗. ปุคฺคฺลัญญตา รู้จักบุคคล ว่ามีอริยาศัยใจคอ มีภูมิธรรม ภูมิปัญญา และมีฐานะอย่างไรเพื่อปฏิบัติตน หรือวางตน ให้เหมาะสมตามฐานะของเราและของเขา

สังคหัตถุ ๔

การเป็นมนุษย์สังคมต้องอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทำให้สังคมอยู่อย่างสงบสุข มีคนมารักมาชอบมายกย่องในตัวเรา ในที่สุดก็จะทำให้เกิดการประสานสามัคคีกันอย่างดีเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

๑. ทาน การให้ เป็นการเสียสละแบ่งปันให้ผู้อื่น บริจาคทรัพย์สิน แบ่งปันกำลังกายช่วยทำงาน

๒. ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก การพูดจาด้วยความสุภาพ อ่อนโยน จริงใจ ก่อให้เกิดความสบายใจ การรักษาสัจจะ การให้เกียรติผู้อื่น

๓. อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ให้ผู้อื่นได้รับผลอันพึงปรารถนา อ่อนน้อมถ่อมตน การยิ้มแย้ม ไม่ก้าวร้าว การเคารพผู้ใหญ่

๔. สมานัตตตา การมีตัวตน เสมอต้นเสมอปลาย เสมอเสมอ การวางตัวเหมาะสม ต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ

คุณธรรมสำหรับนักบริหาร

นักบริหารที่ดีควรมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. เป็นผู้มีความบุคลิกภาพที่ดี (Good Personality) คือ เป็นผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

๑.๑ มีสุขภาพที่ดี คือ เป็นผู้ที่มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีท่วงท่ากิริยา รวมทั้งการแต่งกายที่สุภาพ เรียบร้อยดีงาม สะอาด และดูสง่างามสมฐานะ

๑.๒ มีสุขภาพจิตที่ดี คือ เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยใจคอที่งาม เป็นคนดี มีศีลธรรม ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา กับทั้งมีกัลยาณมิตตธรรม คือมีคุณธรรมของคนดี

เป็นผู้มีศรัทธา หมายถึง เป็นผู้รู้จักศรัทธาบุคคล และข้อปฏิบัติที่ควรศรัทธาไม่ลุ่มหลงงมงายในที่ตั้งแห่งความลุ่มหลง

เป็นผู้มีศีล คือ ผู้ที่รู้จักสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และวาจาให้เรียบร้อยดีงาม ไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

เป็นผู้มีสุตะ คือ ผู้ที่เรียนรู้ทางวิชาการ และได้ศึกษาค้นคว้าในวิชาชีพดี

เป็นผู้มีจาคะ คือ เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ รู้จักเสียสละ

เป็นผู้มีวิริยะ คือ ผู้ขยันหมั่นเพียร ในการประกอบกิจการงานอาชีพ และในหน้าที่รับผิดชอบ

เป็นผู้มีสติ คือ ผู้รู้จัก ยับยั้ง ชั่งใจ รู้จักคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ก่อนคิด พูด ทำ

เป็นผู้มีสมาธิ คือ ผู้มีจิตใจตั้งมั่น ขมกิเลสนิวรณ์

เป็นผู้มีปัญญา คือ ผู้ที่รอบรู้กองสังขาร ผู้รอบรู้สภาวะธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (วิสังขาร คือพระนิพพาน) ผู้รู้แจ้งพระอริยสัจ ๔ รวมเป็น ผู้มีปัญญารู้เห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

๒. เป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตตธรรม คือ ผู้มีคุณธรรมของมิตรที่ดี ๗ ประการ คือ

๒.๑ เป็นผู้น่ารัก (ปิโย) คือ เป็นผู้ที่มีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณาพรหมวิหาร

๒.๒ เป็นผู้น่ารักพินิจ (ครุ) คือ เป็นผู้ที่สามารถเอาเป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พึ่งทางใจ

๒.๓ เป็นผู้ที่น่านับถือ น่าเจริญใจ (ภวานิโย) ด้วยว่า เป็นผู้ได้ฝึกฝนอบรมตนมาดีแล้ว ควรแก่การยอมรับและยกย่องนับถือ เอาเป็นเยี่ยงอย่างได้

๒.๔ เป็นผู้รู้จักพูดจาโดยมีเหตุผลและหลักการ (วัตตา) รู้จักชี้แจง แนะนำ ให้ผู้อื่นเข้าใจดี แจ่มแจ้ง เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๒.๕ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกิน วิพากษ์วิจารณ์ ชักถาม หรือขอปรึกษาหารือ ขอให้คำแนะนำต่างๆ ได้ (วจนักขโม)

๒.๖ สามารถแถลงชี้แจงเรื่องที่ลึกลับ หรือเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจอย่างถูกต้อง และตรงประเด็นได้ (คัมภีรญ จะ กะถัง กัตตา)

๒.๗ ไม่ชักนำในอฐานะ (โน จัญฐานะ นิโยชะเย) คือไม่ชักจูงไปในทางเสื่อม (อบายมุข) หรือไปในทางที่เหลวไหล ไร้สาระ หรือที่เป็นโทษ เป็นความทุกข์ เดือดร้อน

การเสริมสร้างคุณธรรม-จริยธรรมสำหรับนักบริหาร

การบริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ยิ่งถ้าผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารจะยิ่งทำให้ประสิทธิภาพของงานดีขึ้น^{๙๑}

นักบริหารที่ดีควรมีหลักธรรมสำหรับพัฒนาตน เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม ได้แก่

๑. ศีล คือ การสำรวมระวัง ความประพฤติปฏิบัติ ทางกาย และทางวาจา ให้เรียบร้อย ดึงงามไม่ประพฤติเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๒. สมาธิ คือ การรักษาใจให้ผ่องใสปราศจากกิเลสนิวรณ์ แล้วให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว

๓. ปัญญา คือ การรอบรู้กองสังขาร รอบรู้สภาวะธรรมที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร) และที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง (สังขาร คือพระนิพพาน) และรู้แจ้งเห็นแจ้งพระอริยสัจ ๔ รวมเป็นผู้มีปัญญารู้เห็นชอบรอบรู้ทางเจริญ ทางเสื่อม แห่งชีวิต ตามที่เป็นจริง

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเกี่ยวกับผู้บริหารหรือผู้นำในการบริหารนี้มากโดยมีคำสอนที่พูดถึงเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำดังที่ปรากฏอยู่ใน ทุติยปาปนิคสูตร^{๙๒} ว่า ผู้นำ จะต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้คือ ๑) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออก และจะวางแผนเตรียมรับ หรือรุกได้อย่างไร ๒) วิจโร คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่อง ในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ ๓) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นแสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้นจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา คือ มีเหตุทราบดี และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคล และเหตุการณ์ออกมาเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์มีความชำนาญในการปกครองเข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มีผู้สนับสนุนมากขึ้น

สิ่งที่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาปรารถนาจะได้จากผู้บังคับบัญชา

๑. มีความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
๒. มีความเต็มใจที่จะเปิดเผยข้อมูลให้ทราบตามสมควร
๓. มีความเป็นธรรม
๔. มีน้ำใจและรู้จักถนอมน้ำใจลูกน้อง
๕. มีความสามารถในการกระตุ้นและให้กำลังใจแก่หมู่คณะ

^{๙๑} สุภัททา ปินทะแพทย์, ภาวะผู้นำของนักบริหารการศึกษามืออาชีพ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา <http://www.supatta.haysamy.com/article.html>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๗

^{๙๒} อง.จตุกก. (ไทย)/ ๒๑/๑๕๗/๒๐๓.

๖. มีความพร้อมที่จะยกย่องชมเชยผลงาน
๗. มีความพร้อมที่จะช่วยเหลือลูกน้อง
๘. มีเวลาว่างให้แก่ลูกน้องตามสมควร
๙. มีอัธยาศัยและมีมรรยาท
๑๐. มีความกล้าในการตัดสินใจด้วยความรับผิดชอบของตนเอง^{๙๓}

บทสรุป

การใช้คนหลายๆ คนทำงาน ก็ย่อมจะต่างความคิด ต่างเหตุผล ต่างจิต ต่างใจ แต่ถ้าผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรม ความคิดที่ต่างกันก็อาจจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ไม่ก่อให้เกิดศัตรูต่อกัน เมื่อไม่เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้น โอกาสการทำงานในวันข้างหน้าก็จะราบรื่น ซึ่งจะส่งผลให้องค์การมีแต่ความมั่นคงตลอดไป

มนุษย์ทุกคนพยายามที่จะทำการใดๆ เพื่อให้ตนมีความสุขกาย สบายใจและพึงพอใจ แต่ทุกวันนี้ความพอใจเป็นเหตุแห่งความขัดแย้ง ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ผู้บริหารควรจะมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ที่จะบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาและบริหารงานในองค์การให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ดังนั้น ผู้บริหารควรนำหลักคุณธรรมจริยธรรม ทั้งอริยสัจ ๔ มรรค ๘ สัมปรีชธรรม ๗ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ และหิริโอตตปปะ มาเป็นหลักในการบริหาร เป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติร่วมกับบุคคลากรและผู้ใต้บังคับบัญชา จะช่วยทำให้งานในองค์การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายมีประสิทธิภาพ เพราะงานในองค์การมีหลายแบบ หลายอย่างและมีปริมาณมาก จะต้องช่วยกันทำ จึงจะสำเร็จ เพราะคนจำนวนน้อยก็ย่อมสำเร็จได้ช้า จึงต้องให้หลายๆ คนช่วยกัน ทำให้เหมาะสมและสมดุลกับงาน

^{๙๓} สันตติ ศะศิณิข. คุณธรรมจริยธรรมกับบทบาทในหน้าที่ของบุคลากรขององค์กร. ๑๓

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์พุด. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาวิสัยทัศน์นักบริหาร, ๒๕๔๕.
 พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (เทอด ญาณวชิโร). Dhamma Book. ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๗
<http://www.jariyatam.com/moral-๐๑->, ๒๕๕๒.
 สันตัต ศะศิวิณิช. คุณธรรมจริยธรรมกับบทบาทในหน้าที่ของบุคลากรขององค์กร. ๑๓ มิถุนายน
 ๒๕๕๗. www.iad.dopa.go.th/subject/virtue๕๒.doc
 สถาพร ปิยะเจริญ. ภาวะผู้นำกับการจัดการ. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๕๔.
 สุภัททา ปิณฑะแพทย์, ภาวะผู้นำของนักบริหารการศึกษามืออาชีพ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา
<http://www.supatta.haysamy.com/article.html>, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๗

